

Hetty Paërl

Een hommage

Hetty Paërl

Hommage aan Hetty Paërl (16 juni 1931 – 28 mei 2020)

Jarenlang deed Hetty onderzoek naar de oorsprong van het Europese volkspoppenspel. Met name de Napolitaanse Pulcinella en de oud-Hollandse Jan Klaassenfiguur hadden haar belangstelling.

Met grote dankbaarheid mocht het Poppenspe(e)lmuseum een twintigtal jaren gebruik maken van Hetty's enorme kennis, inzet en creativiteit. De Nederlandse Vereniging voor het Poppenspel (NVP) eerde haar in 2011 met de NVP-UNIMA erespeld. Op 30 mei 2016 werd zij door de Union Internationale de la Marionnette/Wereldorganisatie van poppenspelers (UNIMA) benoemd tot erelid/Honorary member of UNIMA.

Wij wensen jullie goede herinneringen en veel lees- en kijkplezier.

Curriculum vitae Hetty Paërl (Engelstalig)

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/cvhettypaerl.pdf>

Beeldend kunstenaar en auteur

Voor het Poppenspe(e)lmuseum realiseerde zij als beeldend kunstenaar diverse illustraties, briefkaarten, posters, schilderwerk en objecten. Als auteur publiceerden wij van haar hand tientallen artikelen en bijzondere – educatieve – uitgaven. Een overzicht (een keuze):

Handschriftelijk noteren. Hetty Paërl 80 jaar

Interview door Maria Simons en Otto van der Mieden. Een overzicht van haar leven en werk met bronvermeldingen en boektitels.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak185a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak185d.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet52e.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HandschriftelijknoterenI.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HandschriftelijknoterenII.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HandschriftelijknoterenIII.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HandschriftelijknoterenIV.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HandschriftelijknoterenV.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HandschriftelijknoterenVI.pdf>

Poppenspe(e)lkwartetspel – Heb jij voor mij de baby van Katrijn?

Kwartetspelkaarten (16 x 4) over het internationale volkspoppentheater, een cadeau- en duivelskaart en een spelwijzer.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet114e.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet04.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet13.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet13bijlage.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak32a.pdf>

Poppenspe(e)lganzenbord

Jan Klaassen, Katrijn, de baby, de agent, het monster, de beul en Pierlala.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet67.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet67bijlage.pdf>

Oud-Hollandse poppenkastscènes: poster (meertalig)

Jan Klaassen, Katrijn, de baby, de generaal, de beul en de Dood.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet48a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet48b.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet48c.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet48d.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet48e.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet48ebijlage.pdf>

Zelfportret met Pulcinella-masker, acrylverf op doek (2008).

Jan Klaassen aan touwtjes: poster (meertalig)

Jan Klaassen, Katrijn, baby's, vlinders, lang-kortman, de Dood en Dikke Jans.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet68a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet68b.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet68c.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet68d.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet68ebijlage.pdf>

Het gezicht van Jan Klaassen (publicaties)

Poppenspeltechnieken en de geschiedenis van het (volks)poppenspel in Nederland.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HetgezichtvanjanklaassenI.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HetgezichtvanjanklaassenII.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HetgezichtvanjanklaassenIII.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/HetgezichtHPOvdM.pdf>

http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/blinden/CD_totaal.mp3 (audio)

https://www.passendlezen.nl/iguana/www.main.cls?surl=search&p=*#recordId=2.171257&srchDb=2_ALLESBEHALVE (audio digitaal daisy en braille)

Das Gesicht von Jan Klaassen (publicatie)

Poppenspeltechnieken en de geschiedenis van het (volks)poppenspel in Nederland.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DasGesicht1-6.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DasGesicht7-11.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DasGesicht12-17.pdf>

De levensloop van Jan Klaassen: strip (meertalig)

Naar het prentenboek 'Het leven van Jan Klaassen verteld aan de Nederlandsche jeugd' van J. Schenkman (1859).

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak30a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak30b.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Pdf/Doepak30c.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Pdf/Doepak30d.pdf>

Poppenspe(e)lpastiche: kartonnen tafeltheaters – expositie (meertalig)

Serie van 34 theatertjes met afbeeldingen van het poppentheater uit Europa en Azië.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet53.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet53I.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet53II.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet53III.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet53IV.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet86a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet86b.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet86c.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet86d.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Pdf/Pamflet134e.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/puppetrypastichepopmusI.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/PuppetrypastichepopmusII.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/puppetrypastichepopmusIII.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak49a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/doepak50a.pdf>

Theater van de pupi

Stangpoppentheater uit Napels en Sicilië.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet59.pdf>

Hänneschentheater

Stokpoppenspel uit Keulen met Bärbelchen, Hänneschen en Schnäuzerkowski.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak34a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/doepak34d.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak47a.pdf>

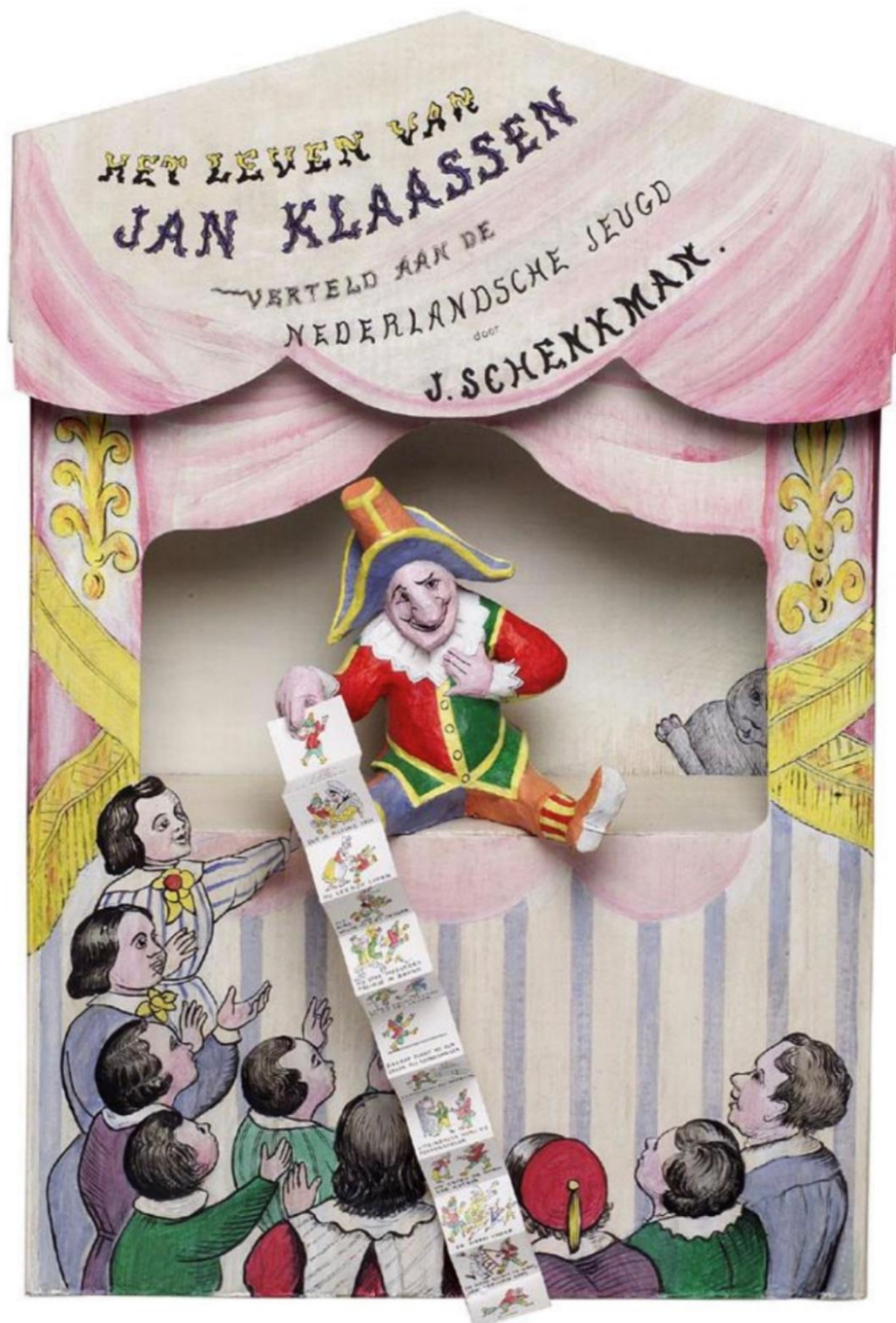
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak48a.pdf>

Pulcinella

Een Napolitaanse clown.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet16.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet22.pdf>

Pastichetheater 'Het leven van Jan Klaassen', naar de omslag van een prentenboek van J. Schenkman (2003).

Dupák

Stang- en trucpop: Jan Klaassen.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak39a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak109a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak112a.pdf>

Anton Anderle

Slowaakse poppenspeler.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet130a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet131.pdf>

Poppenspe(e)museumplacemat

Drink- en eetlustige Europese volkspoppentheaterfiguren.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/posterXII.pdf>

Poppentheaterstrips

Orlando Furioso, De Leeuw van Vlaanderen, Guignol en Guillaume, Pulcinella, Jan Klaassenspel, Jan Klaassen aan touwtjes, oud-Hollandse poppenkastscènes.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet141e.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DoepakXXV.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DoepakXXVI.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DoepakXXVII.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DoepakXXVIII.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DoepakXXIX.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DoepakXXX.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/DoepakXXXI.pdf>

Portretten van Maria Simons en Otto van der Mieden

Handpoppen: Pulcinella, Guignol, Katrijn, diender en clown.

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak120a.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak152a.pdf>

Hetty Paërl in haar achtertuin. Foto: Otto van der Mieden (Amsterdam, 2011).

Hetty Paërl
1931-2020

In allerlei rollen op de bres voor Jan Klaassen

Gerlof Leistra

Voor Hetty Paërl waren Jan Klaassen en andere personages meer dan grappige speelpoppen voor kinderen. Ze was een vurig pleitbezorger van het nationale en internationale poppenspeltheater. Paërl publiceerde een groot aantal artikelen en boeken over het genre, waaronder het standaardwerk *Heerekrintjes: over Jan Klaassen en Katrijn en hun buitenlandse soortgenoten* (1987). Ze was illustrator en schilder, ontwierp affiches en spelletjes, steunde poppenmusea en bezorgde de Tsjechische poppenspeler Anton Anderle wereldwijd een podium.

Begin jaren tachtig raakte Paërl in Amsterdam bevriend met de poppenspeler van de Dam, Wim Kerkhove. Zijn Jan Klaassen was onder meer tegen de neutronenbom en vroeg in 1983 aandacht voor de racistische moord op de vijftienjarige Antilliaan Kerwin Duinmeijer in Amsterdam.

'Die maatschappelijke betrokkenheid van mijn Jan Klaassen was haar op het lijf geschreven,' zegt Kerkhove (67), naast poppenspeler ook dramatherapeut. 'Ze is altijd activist gebleven en heeft als schrijver, illustrator en beeldend kunstenaar een stem en gezicht gegeven aan het traditionele volkspoppentheater, de poppenpersonages en de bespelers.' Vlak voor haar dood schonk ze Kerkhove voor zijn Jan Klaassen Museum een groot deel van haar verzameling poppen, tekeningen, schilderijen, boeken en complete papieren theatertjes met decortjes en poppen.

Hetty van Driel – haar meisjesnaam – is geboren in Wijhe als middelste van drie zussen. Haar vader had een sigarenfabriek en produceerde later linoleum. Hij overleed toen zij nog jong was. Met haar moeder en zussen verhuisde ze naar Bussum. Van 1949 tot 1953 volgde ze in Amsterdam een opleiding aan de latere Gerrit Kietveld Academie. Als docent bij De Werkschuit – een drijvend schoollokaal voor kunstonderwijs – ontmoette ze haar latere man Eric Paërl, docent wiskunde aan de Universiteit van Amsterdam.

Als lid van de Communistische Partij Nederland waren Hetty en Eric in de jaren zestig en zeventig intensief betrokken bij het actiewezen. Voor het Suriname Comité, dat protesteerde tegen het (neo)kolonialisme in Suriname, ontwierp Paërl affiches en pamfletten. Vergaderingen waren vaak bij haar thuis. Ze bezocht Suriname en verdiepte zich in de geschiedenis van het Surinaamse volk.

Na een geslachtsoperatie ontpopte haar man zich als Betty Paërl. In 1979 strandde hun huwelijk, vertelt enige zoon Yits (57). 'Mijn moeder voorzag in haar onderhoud als illustratrice. Ze was zachtmoedig en opgewekt.' Het communisme zwoer ze af toen ze hoorde over de misstanden achter het IJzeren Gordijn. Naast haar werk als beeldend kunstenaar speelde ze viool en hield hartstochtelijk van kunst, politiek, literatuur en filosofie. Ze wandelde en deed tot op hoge leeftijd aan gymnastiek.

Met Otto van der Mieden (74) van het Poppenspe(e)l-museum in het Gelderse dorp Vorchten, vlak bij haar geboorteplaats Wijhe, reisde ze vaak naar Napels om studie te maken van Pulcinella, de Italiaanse stamvader van Jan Klaassen. 'Ze sprak vloeiend Italiaans en maakte gemakkelijk contact. Voor mijn museum heeft ze onder meer een kwartetspel ontworpen. Ook heeft ze een boek geschreven over Pulcinella.'

Om voorstellingen te zien en onderzoek te doen, reisde ze met Wim Kerkhove naar Napels, Bergamo en Praag. 'We zijn schatplichtig aan elkaar. *Heerekrintjes* is mijn lievelingsboek. Door haar publicaties en beeldend werk heeft Hetty veel gedaan voor het oer-Hollandse Jan Klaassen-spel en het Europese volkspoppentheater. Ondanks haar chronische rugpijn straalde ze een enorme levenskracht uit.'

Na een mislukte rugoperatie twee jaar geleden werd de pijn steeds ondraaglijker. Donderdag 28 mei kreeg ze euthanasie. Hetty Paërl werd 88 jaar.

**'Ze heeft een stem en
gezicht gegeven aan het
volkspoppentheater'**

De vrouw die de ziel van Jan Klaassen vastlegde

Hetty Paërl

Hetty Paërl was illustrator en activist, maar maakte vooral naam met haar studies naar de cultuur en geschiedenis van het poppentheater.

Jan Klaassen en Katrijn zijn niet dood. Zelfs de nieuwe generatie die de hele dag op een smartphone zit, spreken ze nog aan, zo zegt Wim Kerkhove, voormalig poppenspeler op de Dam in Amsterdam. 'Het mooie van poppenkast is het interactieve aspect, waarbij kinderen luidkeels kunnen roepen: 'sla hem op zijn kop!'

Het karakter van de anti-autoritaire, opstandige en immer met zijn echtgenote ruziënde Jan Klaassen sprak schrijver, kunstschilder en illustrator Hetty Paërl enorm aan. Zij legde de geschiedenis van het volkspoppentheater vast. Ze reisde ervoor door heel Europa en maakte er zelfs een wetenschappelijke studie van.

'Jan Klaassen', zo zei Paërl, 'heeft een rode neus van de drank, een eeuwige grijns, een puntmuts en een bont kostuum.' Zij schreef een tiental boeken over de hoofdperson uit de poppenkast, waaronder de klassieke *Jan Klaassen in het*

Land en het in het Italiaans verschenen *Pulcinella - la misteriosa maschera della cultura europea*. (Pulcinella - het mysterieuze spiegelbeeld van de mens). Paërl overleed 28 mei. 'Een bewuste keuze omdat ze ondraaglijke rugpijnen had', zegt haar zoon Yits.

Ze werd als Everarda Ernestina Maria (roepnaam Hetty) van Driel geboren in het Overijsselse Wijhe. Haar vader was eerst directeur van een sigarenfabriek en later van een linoleumbedrijf. Haar moeder was een voornam dame. Toen haar man overleed, koos ze ervoor op stand in Bussum te gaan wonen.

Hier groeide Hetty op. Ze had een opstandig karakter en koos voor een opleiding aan de Rietveld Academie in Amsterdam. Ze leerde Eric Paërl kennen met wie ze trouwde en een zoon kreeg. 'Mijn vader was maniakaal. Hij was iemand die met allerlei dingen begon en nooit iets afmaakte. Hij had ook agressieve buien', zegt Yits. Uiteindelijk was de situatie on-

houdbaar en ging het echtpaar uit elkaar. Hetty's echtgenoot zou daarna van man in een vrouw veranderen en verder leven onder de naam Betty Paërl.

Hetty behield wel zijn achternaam en verhuisde naar Amsterdam. Ze verdiende haar geld als illustrator van boeken. In 1981 leerde ze Wim Kerkhove kennen bij het schrijven van een boekje over de ontwikkeling van het poppenspel. Ze was meteen gegrepen door het fenomeen en de eeuwenoude geschiedenis. Een levenslange liefde was geboren.

Ze zocht uit dat de oorsprong van Klaassen lag in Italië bij de commedia dell'arte, waar hij Pulcinella heette. Al vanaf 1600 exporteerden poppenspelers het idee over heel Europa, waar de hoofdpersonen in elk land eigen namen kreeg. In Nederland waren dat Jan Klaassen en Katrijn - een echtpaar dat volgens de overlevering eind 17de eeuw in Amsterdam leefde. Mogelijk een trompetter in het le-

ger van prins Willem II die na de Tachtigjarige Oorlog werd ontslagen en trouwde met de onhebbelijke Katrijn Pieterse.

In 2009 mocht ze in een uitzending van *Eén Vandaag* de plek laten zien waar het echtpaar in Amsterdam zou zijn begraven. Dat was het moment dat Wim Kerkhove via zijn Jan Klaassen Academie de poppenkast op de Dam nieuw leven probeerde in te blazen.

Hetty Paërl had vele talenten. Behalve historicus en illustrator was ze ook een begenadigd vioolspeler, levensfilosoof en politiek activist wier archief nu deel uitmaakt van het Internationale Instituut voor Sociale Geschiedenis. 'Maar ze was bovenal een ontzettend vrolijk en levenslustig mens', zegt Kerkhove. 'In onze laatste gesprekken gingen wij samen nog van mooie dichtregels uit de *Mei* van Gorter en *Iris*, het wonderschone gedicht van Jacques Perk beginnende met: 'Ik ben geboren uit zonnegloren'.'

Peter de Waard

De Volkskrant (dinsdag 23 juni 2020).

OvdM POPMUS, Vorchten 9 juli 2020

Briefkaart: dupák in de gedaante van de oud-Hollandse Jan Klaassen (1994). Illustratie naar een truccopopfiguur van de Slowaakse stangpoppenspeler Anton Anderle (1944-2008). Collectie: Poppenspe(e)Imuseum.

Poppenspe(e)Imuseum Musée de Marionnettes et de Guignol Puppentheatermuseum Puppetry Museum (ANBI)
 Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Tél.: +31(0)578 - 56 02 39 Info: +31(0)578 - 63 13 29
 info@poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspel.info
 www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl
 www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Blinden
 www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2